

Сидоренко О.С. Влияние событий русско-турецкой войны 1877–1878 гг. на жизнь населения Черниговской губернии (к истории изучения)

В статье проанализированы работы, которые касаются участия населения Черниговской губернии в русско-турецкой войне 1877–1878 гг. Дана характеристика основным направлениям и характеру исследований данного вопроса от конца XIX в. и до сегодняшних дней как неотъемлемой части истории Черниговщины.

Ключевые слова: русско-турецкая война, Черниговская губерния, историография, исследование, публикация.

Sydorenko O.S. The influence of events the Russo-Turkish War of 1877–1878 on the inhabitants' life in the province of Chernihiv (to the history of the studying)

The article analyzes publications relating to the participation of the province of Chernihiv in the Russo-Turkish War of 1877–1878. Main directions and the researches' character of this question from the end of the XIX century till nowadays as a part of the Chernihiv history are characterized.

Key words: Russo-Turkish War, province of Chernihiv, historiography, research, publication.

28.02.2015 р.

УДК 94(477):342.25 П.І.Богинський «1824/1886»

О.Я. Рахно

ЗЕМСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ П.І. БОГИНСЬКОГО

У статті висвітлено основні віхи життєвого шляху та громадської діяльності голови Чернігівської губернської земської управи у 1881–1883 рр. П.І. Богинського (1824–1886). Особливу увагу приділено аналізу його діяльності у земських установах Чернігівської губернії.

Ключові слова: П.І. Богинський, Чернігівське губернське земство, гласний, голова губернської земської управи.

Петро Іванович Богинський (1824–1886) – відомий свого часу земський діяч Чернігівської губернії. Втім, його життєвий шлях та громадська діяльність ще не знайшли висвітлення в історичній літературі.

Рід Богинських має козацько-старшинське походження. Його представники служили у Війську Запорозькому, а потім офіцерами у російській армії. П.І. Богинський народився в 1824 р. у родині підполковника Івана Марковича Богинського та його дружини Анни Михайлівни. І.М. Богинський закінчив 2-й Кадетський корпус і у чині прапорщика у 1807 р. був направлений у Рильський піхотний полк, а потім продовжив службу у 33-му Єгерському полку. Брав участь у Вітчизняній війні 1812 р. [16, 38–39]. 4 жовтня 1813 р. І.М. Богинський був нагороджений орденом Св. Володимира 4 ступеня з бантом «в чине штабс-капитана в Виленском пехотном полку за сражение при Машане» (під Лейпцигом). У 1819 р. вийшов у відставку і мешкав у родовому маєтку в

с. Любечах Новозибківського повіту Чернігівської губернії, служив суддею Новозибківського межового суду [4, арк. 69].

П.І. Богинський здобув вищу освіту у Санкт-Петербурзькому університеті й 7 жовтня 1847 р. був затверджений у чині колезького секретаря на посаді канцелярського чиновника канцелярії Санкт-Петербурзького військового генерал-губернатора. 18 травня наступного року він був призначений виконувати обов'язки помічника столоначальника і 9 серпня був затверджений на цій посаді. 29 листопада 1849 р. за «отличие произведен в титулярные советники». Згідно з характеристикою, виданою керівником канцелярії генерал-губернатора 13 червня 1852 р., П.І. Богинський «под судом не был, штрафован не был. К продолжению службы и новым чинам пригоден и достоин» [17, арк. 155–156].

Однак, незабаром він залишив службу у Санкт-Петербурзі й повернувся на Чернігівщину, до Новозибківського повіту, де мав родовий маєток та 140 душ чоловічої статі кріпосних селян, і зайнявся господарюванням у власному маєтку [17, арк. 155].

П.І. Богинський був одружений на дочці надвірного радника Любові Семенівні Максимовській (1828–?), яка народила йому синів Бориса (1855–?), Гліба (1856–?), Всеволода (1862–?) та дочку Надію (1858–?) [16, 38–39].

Реформи 60-х рр. XIX ст. відкрили П.І. Богинському шлях для широкої громадської діяльності. На початку 60-х рр. XIX ст. він запроваджував у життя Велику селянську реформу 1861 р., перебуваючи на посаді мирового посередника Хороменської діляниці Новозибківського повіту. Навесні 1865 р. землевласники повіту обрали П.І. Богинського гласним повітового земства [5, арк. 80]. На засіданні першого Новозибківського повітового земського зібрання 4 липня 1865 р. «надворный советник Петр Иванович Богинский» був обраний також губернським гласним [6, 179]. Він мав доволі високий авторитет, і 5 липня його разом з іншим гласним, князем П.П. Голіциним обрали до комісії по складанню інструкції Новозибківській повітовій земській управі [6, 177]. Вже під час перших земських зібрань П.І. Богинський засвідчив свою компетентність у багатьох питаннях, які розглядалися на засіданнях. Зокрема, на засіданні надзвичайного Новозибківського земського зібрання 10 грудня того ж таки року він разом із гласними І.Ф. Чарнолуським, П.І. Трипільським, М.І. Суровцевим, О.І. Скороходовим та А.Д. Гриденком був обраний за пропозицією голови зібрання до складу комісії, яка мала розглядати питання, що виникали під час роботи земського зібрання [7, 260]. Наступного дня під час обговорення питання про стан «народного здоров'я» у повіті, де практикували міський та повітовий

лікарі, які фізично не могли забезпечити належне обслуговування населення, гласний П.І. Богинський запропонував зібранню створити земську медичну й фармацевтичну служби. Він, зокрема, наполягав на тому, щоб «1) пригласить в уезд двух медиков, 2) желающих фармацевтов, учредить в центре уезда аптеку или отделение ее, и 3) разрешить произвести расход на наем докторов и фельдшеров в течении года до двух тысяч рублей, из экономических сумм, а в случае их недостатка позаимствовать потребное количество из сумм Общественного Призрения, каковой заем должен пополниться из экономических сборов; предложения эти подвергнуты были баллотировке и по большинству голосов приняты Земским Собранием, кроме члена, ведомства Государственных Имуществ, оставшегося при особом мнении» [7, 272].

На засіданні зібрання 13 грудня того ж таки року при обговоренні питання про збирання відомостей про мастності повіту для їх оподаткування, П.І. Богинський заявив, що «откладывать собрание сведений о землях, до окончания межевания в уезде невозможно, так как в сведениях этих настоит неотложная необходимость, и что сведения, доставленные предполагаемой Комиссиею могут быть собраны с достаточною верностью; что постоянная натуральная повинность, которую Комиссия предполагает оставить в прежнем виде, может быть также переложена в денежную, признав для этого билетную систему» [7, 284–285]. Водночас він домагався справедливого розподілу податків і повинностей. Зокрема, на засіданні 15 грудня 1865 р. під час обговорення питання про дорожню повинність П.І. Богинський заявив, що «несправедливо было бы землевладельцев, имеющих на своих землях еще временно-обязанных крестьян и тех, у коих временно-обязанные перешли уже в разряд крестьян-собственников, обязывать поставкою лесных материалов для починки сооружений на дорогах равномерно, так как многие из помещиков при сделках с бывшими временно-обязанными крестьянами их имений, уступили им участки леса, и часто даже безвозмездно, и что, конечно, при таких сделках имелось в виду как обеспечение крестьян топливом, так и материалом для дорожных потребностей». Натомість він пропонував зібранню дороги «разделить по участкам между обществами и землевладельцами, принимая в расчет количество владеемой ими земли и ценность ценза для городских сословий». На його думку, «эта мера может устранить даже вовсе трудность переложения дорожной повинности в денежную» [7, 298–299].

П.І. Богинський також виступав за зняття тяжкої для міста Новозибкова квартирної повинності й запропонував, щоб наступне зібрання, вивчивши законодавчі акти з цього приводу, «могло ходатайствовать об изменении законодательным

порядком тяжелой для города обязанности отводить квартиры» [7, 301]. 16 грудня під час обговорення питання про склад оціночних комісій, оскільки не від усіх посадів були обрані гласні, П.І. Богинський запропонував зібранню «приглашать в крайних случаях, вместо гласных в городах и местечках, торговых депутатов, бургомистров или ратманов, а в селениях урядников или добросовестных» мешканців. Зібрання цю пропозицію прийняло одногосно [7, 302].

Зазначимо, що повітовим і губерньським гласним П.І. Богинський обирався сім разів поспіль і добросовісно виконував цей громадський обов'язок фактично до останніх днів свого життя [22, 46–47]. Завдяки йому Новозибківське повітове земство зробило чимало для підвищення життєвого та культурно-освітнього рівня мешканців повіту. Зокрема, 1876 р. з його ініціативи було створено шкільний фонд та засновано бібліотеку при повітовій земській управі [1, 313].

Засоби для існування П.І. Богинському давала, крім мастки, посада дільничного мирового судді: Новозибківське повітове земське зібрання 20 вересня 1875 р. обрало «участковым мировым судьей Новозыбковского судебного мирового округа надворного советника Петра Ивановича Богинского» [19, 3].

Значну активність він проявляв як губерньський гласний. На засіданні першого Чернігівського губерньського земського зібрання 29 вересня 1865 р. П.І. Богинський переважною більшістю голосів (64 проти 4) був обраний до складу ревізійної комісії губерньського земства [8, 221]. Наступного дня він разом із гласними Г.П. Галаганом, М.О. Миклашевським, Ф.Д. Красовським та О.П. Бакуринським був обраний до складу спеціальної комісії, яка мала розробити інструкцію губерньській земській управі [9, 222].

П.І. Богинський брав активну участь в обговоренні злободенних питань, які вирішувались на засіданнях зібрання. Зокрема, 5 жовтня 1865 р. під час обговорення питання про надання фінансової допомоги Ніжинському лицю, який через брак коштів для повноцінного функціонування уряд мав намір перетворити у реальне училище, гласний П.І. Богинський зазначив: «Прежде разрешения вопроса о денежном вспомоществовании Нежинскому лицю нужно обратить внимание собрания на то, что необходимо нам: иметь ли заведение для юридического или для реального образования и выполняет ли лицей свое назначение, как заведение для юридического образования» [10, 235]. Він також вважав, що допомогти Ніжинському лицю за рахунок закриття таксаторських класів при Чернігівській гімназії, що пропонували ніжинські гласні, неможливо, оскільки «неизвестно когда будут

закрыты таксаторские классы, посему я полагаю, что решение вопроса о назначении 5 тыс. руб. на вспомоществование Нежинскому Лицею возбуждено преждевременно» [10, 235]. Зрештою зібрання ухвалило таке рішення: «Не находя в настоящее время возможным дать какое-либо вспомоществование Нежинскому Лицею и не разрешая вопроса, какое заведение полезнее устроить в Нежине – реальное или юридическое, ходатайство по этому предмету гг. гласных Нежинского уезда отложить до более удобного времени» [10, 235].

На засіданні надзвичайного Чернігівського губернського земського зібрання 24 червня 1870 р. П.І. Богинський підтримав ідею створення пенсійного фонду для педагогічного колективу Чернігівської земської учительської семінарії. Того ж таки дня він був включений до складу комісії для розробки питання про створення сільськогосподарських курсів при учительській семінарії та земської ферми [11, 24–35].

На засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 20 січня 1881 р. під час обговорення питання про відновлення статистичного відділення при губернській управі гласний заявив: «И в прениях прежних лет по статистическому вопросу всегда слышалась какая-то подозрительность и опасения, – не понимаю, откуда они и чем вызываются? Я сам учился статистике и решительно не понимаю, какие это статистические сведения могут быть опасны? Если во время работы встретится какой-нибудь интересный вопрос или факт – не знаю, отчего же мы должны запретить обращать на него внимание? Пусть те, у которых есть подозрения, выскажут их прямо, открыто – что опасно то-то и то-то, а не ограничиваются одними неопределенными подозрениями. Тогда, по крайней мере, мы будем иметь возможность судить» [12, 113]. Зібрання ухвалило рішення про створення відділення.

Така його позиція, напевно, відіграла свою роль під час виборів голови губернської земської управи. На засіданні губернського земського зібрання 26 січня 1881 р. П.І. Богинський більшістю голосів (45 проти 22) був обраний головою Чернігівської губернської земської управи. Того ж таки дня його було обрано ще й до складу Попечительської ради Чернігівської жіночої гімназії та, разом з М.О. Константиновичем, до складу Чернігівської губернської училищної ради [12, 207–208]. 8 лютого 1881 р. місцева преса повідомляла: «Г. министром внутренних дел, согласно избранию Черниговским губернским земским собранием, надворный советник Петр Иванович Богинский утвержден в должности председателя Черниговской губернской земской управы, на трехлетие с 1880 года» [20, 2].

У зв'язку з обранням на посаду голови губернської земської управи, Указом Сената від 28 квітня П.І. Богинський був звільнений з посади

дільничного мирового судді, а натомість того ж таки дня був обраний почесним мировим суддею по Новозибківському повіту [21, 1]. Крім того, протягом 1881–1883 рр. П.І. Богинський з дружиною були дійсними членами Чернігівського благодійного товариства, яке опікувалося «Домом призрения бедных детей» [23, 175].

Під час головування П.І. Богинського в Чернігівській губернській земській управі йому довелося докласти значних зусиль для покращення соціально-економічного становища населення губернії. Вже у лютому 1881 р. згідно з розпорядженням Харківського генерал-губернатора від 29 листопада 1880 р. П.І. Богинський разом з членом управи П.П. Червінським та земським лікарем В.М. Ільїним були відряджені до Харкова на з'їзд з питань розробки заходів для боротьби з епідемією дифтериту [14, 84–85].

Оскільки вода у Чернігівську губернську земську лікарню та сирітський будинок доставлялася водовозами переважно з р. Стрижня, у 1881 р. керована П.І. Богинським губернська земська управа уклала з Чернігівською міською управою контракт і профінансувала (2200 крб.) підведення на пільгових умовах водогону до цих установ [13, 13]. Він також брав участь у святі коронації імператора Олександра III в Москві.

П.І. Богинському довелося майже чотири місяці вести листування з канцелярією Харківського генерал-губернатора щодо дозволу на проведення статистичних робіт, оскільки постанова губернського земського зібрання від 20 січня 1881 р. про створення статистичного відділення та проведення робіт була опротестована чернігівським губернатором на підставі телеграми колишнього харківського генерал-губернатора М.Т. Лорис-Мелікова від 25 червня 1879 р., який заборонив виїзди для збирання статистичних відомостей. Лише після приїзду до Чернігова нового харківського генерал-губернатора князя П.Д. Святополка-Мирського та особистих пояснень П.І. Богинського та членів земської управи 26 травня 1881 р. вдалося відновити статистичні роботи [13, 386–387].

У 1881 р. Чернігівське губернське земське зібрання ухвалило доповідь керованої П.І. Богинським губернської земської управи про створення медико-статистичного бюро та започаткування постійних з'їздів лікарів Чернігівської губернії [13, 81] й дедалі більше уваги приділяло охороні здоров'я мешканців губернії, створивши фонд для боротьби з епідеміями [24, 256].

За три роки головування П.І. Богинського статистичне відділення завершило збирання матеріалів по усіх повітах губернії та ухвалило рішення з 1884 р. розпочати опис фабрик і заводів [15, 98]. Були проведені роботи по впорядкуванню діловодства у губернській управі,

зроблено кілька спроб придбати новий будинок для розміщення губернської земської управи.

За плідну діяльність 15 травня 1883 р. голова Чернігівської губернської земської управи П.І. Богинський був нагороджений орденом Св. Анни 2 ступеня [2, 749]. Однак на засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 20 грудня 1883 р. під час виборів голови губернської земської управи перемогу здобув М.О. Константинович (43 проти 14). Того ж таки дня П.І. Богинський був обраний переважною більшістю голосів губернських земських гласних (53 проти 2) на іншу виборну посаду – «непременного члена» Новозибківського у селянських справах присутствія [15, 74]. Водночас в останні роки життя він виконував обов'язки почесного мирового судді по Новозибківському повіту. П.І. Богинський помер 2 вересня 1886 р. [3, арк. 1].

На засіданні Новозибківського повітового земського зібрання 10 жовтня 1886 р. згідно пропозиції голови зібрання було ухвалено відслужити панахиду по П.І. Богинському та іншим гласним, які померли протягом року [18, 48]. 14 жовтня того ж таки року була обрана спеціальна комісія у складі 16 гласних для розробки заходів по вшануванню його пам'яті. 18 жовтня комісія доповідала зібранню про свої висновки: «Фонд народного образования именовать вперед фондом, учрежденным по мысли гл. П.И. Богинского, и избрать депутацию из гласных для заявления перед вдовою покойного Л.С. Богинского и членами ее семейства, от имени собрания, сочувствия к постигшему их горю. Предложение это принято собранием и в состав депутации избраны И.И. Силаков, М.М. Уманец, К.М. Гейбович и С.А. Сребдольский» [18, 123–124].

На засіданні чергового Чернігівського губернського земського зібрання 7 грудня 1886 р. з приводу смерті П.І. Богинського виступив гласний М.М. Уманець. Він, зокрема, зазначив: «В сентябре месяце нынешнего года мы лишились одного из губернских гласных – П.И. Богинского. Покойный был гласным с начала введения земских учреждений в Черниговской губернии и всегда честно и добросовестно относился к исполнению принятых им на себя обязанностей. Последнее трехлетие он был председателем губернской управы. Мне кажется, что нашею священною обязанностью было бы почтить память покойного, выразив журнальным постановлением сочувствие семье покойного Богинского по поводу понесенной утраты». Зібрання ухвалило «выразить соболезнование семье умершего П.И. Богинского» [25, 40].

Сини П.І. Богинського отримали у спадок від батька 636 десятин землі, а у дружини залишилося 283 десятини у с. Курмановичах Новозибківського повіту. На клопотання вдови П.І. Богинського Любові Семенівни від 28 жовтня 1886 р. про

призначення їй пенсії за чоловіка [3, арк. 1–1 зв.], Міністерство внутрішніх справ 13 липня 1888 р. повідомило чернігівського губернатора про призначення їй з 2 вересня 1886 р. посиленої річної пенсії у розмірі 375 крб., з яких 366 крб. 98 коп. сплачувало державне казначейство, а 8 крб. 2 коп. мали надходити за рахунок земських зборів Чернігівської губернії [3, арк. 26].

Отже, своєю працею у земських установах П.І. Богинський зробив чимало корисного для піднесення життєвого та культурного рівня населення Чернігівщини, залишивши помітний слід у громадському житті губернії.

Посилання

1. Веселовский Б. История земства за сорок лет / Б. Веселовский. – СПб.: Издание О.Н. Поповой, 1909. – Т. 4. – 831 с.
2. Высочайшие награды // Черниговские губернские ведомости (далі – ЧГВ). – 1883. – № 21, 22 мая. – Часть официальная.
3. Держархів Чернігівської обл., ф. 127, оп. 1, спр. 7968, 55 арк.
4. Держархів Чернігівської обл., ф. 127, оп. 3а, спр. 844, 120 арк.
5. Держархів Чернігівської обл., ф. 776, оп. 1, спр. 1, 88 арк.
6. Журналы заседаний Новозыбковского уездного земского собрания // Уездные земские собрания Черниговской губернии 1865 года. – Чернигов, 1865. – С. 173–182.
7. Журналы Новозыбковского земского собрания // Чрезвычайные уездные земские собрания Черниговской губернии 1865 года. – Чернигов, 1866. – С. 260–302.
8. Журналы заседаний Черниговского губернского земского собрания. № 4. 29 сентября 1865 года // ЧГВ. – 1865. – № 40, 5 октября. – Прибавление.
9. Журналы заседаний Черниговского губернского земского собрания. № 5. 30 сентября 1865 года // ЧГВ. – 1865. – № 40, 7 октября. – Второе прибавление.
10. Журналы заседаний Черниговского губернского земского собрания. № 8. 5 октября 1865 года // ЧГВ. – 1865. – № 42, 14 октября. – Второе прибавление.
11. Журналы заседаний чрезвычайного Черниговского губернского земского собрания 1870 года // Земский сборник Черниговской губернии (далі – ЗСЧГ). – 1870. – № 6. – Приложение. – С. 2–35.
12. Журналы Черниговского губернского земского собрания очередной сессии 1880 года, состоявшейся в январе 1881 года. – Чернигов: Земская типография, 1881. – 678, XIV.
13. Журналы Черниговского губернского земского собрания XVII очередной сессии (с 8-го по 16-е октября 1881 года) // ЗСЧГ. – 1881. – № 12. – Приложение. – С. 1–488.
14. Журналы Черниговского губернского земского собрания XVIII очередной сессии (с 11-го по 14-е декабря 1882 года) // ЗСЧГ. – 1883. – № 1–3. – Приложение. – С. 1–335.
15. Журналы Черниговского губернского земского собрания XIX очередной сессии (с 7-го по 24-е декабря 1883 года). – Чернигов: Земская типография, 1884. – 592, XXIV с.
16. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства / Г.А. Милорадович. – СПб.: С.-Петербургская Губернская Типография, 1901. – Т. 1. – Ч. 2. – 646 с.
17. Российский государственный исторический архив, г. Санкт-Петербург, ф. 1349, оп. 3, д. 242, лл. 155–156.
18. Свод постановлений уездных земских собраний Черниговской губернии за 1886 год с приложением смет и раскладок на 1887 г. / [Составил С.И. Лисенко]. – Чернигов: Земская типография, 1890. – IV, XXI, 843 с.
19. Служебные перемены по Черниговской губернии // ЧГВ. – 1875. – № 41, 12 октября. – Часть официальная.

20. Служебные перемены по Черниговской губернии // ЧГВ. – 1881. – № 6, 8 февраля. – Часть официальная.

21. Служебные перемены по Черниговской губернии // ЧГВ. – 1881. – № 20, 17 мая. – Часть официальная.

22. Состав Черниговского губернского земства (1865–1884) // ЗСЧГ. – 1884. – № 6–10. – Приложение. – С. 1–106.

23. Список членов Черниговского Благотворительного Общества по 1-е января 1882 года // ЧГВ. – 1882. – № 7, 14 февраля. – Часть неофициальная.

24. Холмский А.И. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания 1865–1882 / А.И. Холмский / [Издание Черниговского губернского земства]. – Одесса: Типография В. Кирхнер, 1884. – 729 с.

25. Черниговское губернское земское собрание XXII очередной сессии с 4-го по 19-е декабря 1886 года (Журналы собрания и стенографический отчет). – Чернигов: Земская типография, 1887. – 424, XIV, 272 с.

Рахно А.Я. Земская деятельность П.И. Богинского

В статье освещены основные вехи жизненного пути и общественной деятельности председателя Черниговской губернской земской управы в 1881–1883 гг. П.И. Богинского (1824–1886). Особое внимание уделено анализу его деятельности в земских учреждениях Черниговской губернии.

Ключевые слова: П.И. Богинский, Черниговское губернское земство, гласный, председатель губернской земской управы.

Rakhno O.Ya. Zemstvo activity of P.I. Bohynskiy

The basic milestones in the life and social activity of Chairman of the Chernihiv provincial zemstvo council in 1881–1883 P.I. Bohynskiy (1824–1886) are explained in the article. The particular attention is paid to the analysis of his activity in zemstvo institutions of the Chernihiv province.

Key words: P. I. Bohynskiy, zemstvo of the Chernihiv province, town councilor, Chairman of the provincial zemstvo council.

09.03.2015 р.

УДК 94(477):447.993 «189/190»

М.О. Мельник

ДО ІСТОРІЇ МИРОВИХ СУДІВ ГЛУХІВСЬКОГО ПОВІТУ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

У статті розглядається процес створення інституту мирових судів після судової реформи 1864 р. Досліджено порядок виборів мирових суддів та проаналізовано нормативні положення «Учреждения судебных установлений» 1864 р., матеріали журналів земських повітових зборів Глухівського повіту Чернігівської губернії.

Ключові слова: реформа, мирові суди, мирові судді, Російська імперія.

У другій половині ХІХ ст. в Російській імперії було здійснено ряд буржуазно-демократичних реформ, які сприяли розвитку країни. Особливої уваги заслуговує судова реформа 1864 р., яка вважається найрадикальнішою, новаторською і технічно найуспішнішою з усіх «великих реформ»

Олександра П. Вона запровадила низку передових на той час і демократичних за змістом принципів судоустрою та судочинства, які не втратили своєї актуальності в умовах сьогодення. Одним з її головних інститутів став мировий суд, який втілює в собі найголовніші засади демократичного судочинства – гласність, усність, швидкість розгляду дрібних цивільних і кримінальних справ, можливість закінчення справи примиренням сторін.

Проблема інституту мирового суду висвітлювалася як у дореволюційній, так і в радянській та сучасній юридичній літературі у працях таких відомих державних діячів, юристів, учених-правознавців, як Б.В. Віленський [3], Г.А. Джаншиєв [5], А.Ф. Коні [10], С.П. Мокринський [11], Н.А. Окунєв [12], В.А. Чехович [18], Д.А. Шигаль [19] та інші. Ними досліджено інститут мирового суду з погляду його організаційно-правового функціонування та процесуальної діяльності. Разом із тим, незважаючи на наявність уваги з боку вчених-правознавців до особливостей судочинства в мирових судах, питання, які пов'язані з організацією та діяльністю мирового суду на українських землях у кінці ХІХ – на початку ХХ ст., потребують подальшого вивчення. Саме цією обставиною зумовлюється мета даної статті – із залученням конкретних прикладів розкрити основні історико-правові особливості функціонування мирового суду на території Глухівського повіту Чернігівської губернії. Новизна роботи обумовлена використанням матеріалів журналів засідань Глухівського повітового земського зібрання та Чернігівського місцевого періодичного видання «Черниговские губернские ведомости».

Економічні, політичні та суспільні передумови, що склалися у Російській імперії, зумовили необхідність реформування судової системи та введення до неї нових інститутів. У першій половині ХІХ ст. місцеві суди перебували у віданні поліції і були організовані за станом ознакою. Вони, за оцінкою І.Я. Фойницького, «...давали замість правосуддя неправду чорну, хабарництво і крайню неквапливість процесу» [17, 304–305], тому їх зміна являла собою нагальну необхідність. На мирову юстицію поклали великі надії як укладачі судових статутів, так і громадськість. Новий суд мав стати судом справедливим, усним, дешевим, близьким до народу, позбавленим бюрократичної тяганини та канцелярського формалізму. В Учреждении судебных установлений» буквально значилося, що мирові судді обираються з «місцевих землевласників, більш-менш відомих усім виборцям», і в особі мирового суду «надається місцевим обивателям не лише найближчий засіб для вирішення спорів про право у справах, які вимагають швидкого вирішення на місцях і наглядного знання місцевих обставин та відносин,